

BLUS PÅ DEMOKRATISK IVÆRKSÆTTERI I DANMARK

Demokratisk iværksætteri er gået i stå i Danmark. På trods af demokratiske virksomheders styrker og vores stolte tradition for andels-, medarbejder- og forbrugerejede selskaber i Danmark, så er kun en halv procent af de nye danske virksomheder etableret på et demokratisk grundlag.

Mangel på strategi og lige vilkår for demokratisk iværksætteri i Danmark gør, at vi går glip af talenter og på sigt inkluderende, stabile og produktive demokratiske selskaber, der kan sikre lokal erhvervsudvikling og medejerskab i den grønne omstilling. Modsat i Danmark har beslutningstagere i USA, Storbritannien og Sverige allerede truffet politiske beslutninger, som har bidraget til en ny bølge af demokratiske selskaber.

Den gode nyhed er, at der i Erhvervsministeriet ligger anbefalinger fra Ekspertarbejdsgruppen om Demokratiske Virksomheder (EAG) klar til realisering. Anbefalingerne er kvalificeret af eksperter, nyder bred politisk opbakning og flere af anbefalingerne går på at sikre flere nye demokratiske virksomheder.

Dette udspil uddyber **styrkerne** ved demokratisk iværksætteri, forklarer **barriererne**, der holder os tilbage i Danmark, og skitserer **løsningerne** og anbefalingerne, der kan sikre en ny bølge af demokratiske selskaber til gavn for det danske samfund.

Hvad er en demokratisk virksomhed?

En demokratisk virksomhed styres efter princippet om ét medlem én stemme. Ejere kan være organisationer, producenter, forbrugere eller medarbejdere og medlemskabet skal være relativt åbent.

Demokratisk Erhverv har opgjort, at de demokratiske virksomheder samlet står for knap 10% af danske virksomheders omsætning, mens kun 0,6 pct. af nye selskaber etableres som demokratiske.

Kilde: Kortlægningen af Demokratiske Virksomheder i Danmark 2022

Styrkerne ved demokratisk iværksætteri

Demokratiske selskaber er stabile, produktive og geninvesterer overskud
Kortlægningen af den demokratiske sektor i Danmark viser, at demokratiske virksomheder er stabile, går sjældent konkurs relativt til øvrige virksomheder, og så har de et højt niveau af investeringer relativt til øvrige virksomheder. Derudover står demokratiske virksomheder gennemsnitligt for en højere produktivitet pr. medarbejder end øvrige danske virksomheder. Det er veldokumenteret, at medarbejdere kombineret med involvering af medarbejderne i styringen af virksomheden øger produktiviteten og den økonomiske og beskæftigelsesmæssige stabilitet af virksomheden.

Demokratisk iværksætteri udvider feltet af potentielle iværksættere
Kun 27 procent af danske iværksættere er kvinder. Indikationer fra en række større projekt- og inkubatorforløb med flere hundrede nye demokratiske iværksættere viser, at 62 pct. af ansøgerne og 66 pct. af deltagerne i forløbene var kvinder. Formål, værdier og ansvarsdeling er i fokus i demokratiske virksomhedsmodeller, og erfaringsopsamling fra projekterne, viser at de tiltrækker talenter, der ellers ikke ville have været iværksættere.

Demokratiske virksomheder styrker landdistrikterne
Kortlægningen af den demokratiske sektor i Danmark viser, at demokratiske virksomheder har et betydeligt større aftryk på beskæftigelsen i landkommuner sammenlignet med bykommuner. I flere tilfælde er de demokratiske virksomheders tilbud en del af en langsigtet investeringsstrategi, som har fokus på at tage særlige hensyn for at skabe forretning i landdistriktsområderne.

Der er et stort potentiale for at skabe landdistriktsudvikling med demokratisk iværksætteri ved at understøtte etableringen af nye demokratiske virksomheder.. Den demokratiske ejerform kan være en driver for lokale, grønne borgerdrevede energiforsyningsprojekter eller bidrage til videreførelse af ellers lukningstruet erhverv, som er vigtige for lokalområdet.

Barriererne for demokratisk iværksætteri

Manglende viden stopper demokratisk iværksætteri

Kendskabet til demokratiske virksomheder er begrænset i det danske samfund (bredt set), i undervisningssystemet og ikke mindst i rådgivningssystemet. Dette bekræftes i rapporter fra ITU og RUC samt i Erhvervsstyrelsens Megafonmåling af kendskabet og holdning til demokratiske virksomheder.

Erhvervsstyrelsens målinger viser mangelfuld rådgivning og viden

87 pct. af kommunale erhvervschefer svarer, at de i **mindre grad eller slet ikke** forsøger at vejlede virksomheder, de er i kontakt med, om muligheden for at etablere sig som demokratiske virksomheder:

Under 1 pct. af nystartede virksomheder er blevet informeret om muligheden for at etablere sig som demokratisk virksomhed i den vejledning de har modtaget fra den offentlige erhvervsrådgivning.

Kilde: Erhvervsstyrelsens Megafonmåling december 2021

Den manglende viden og rådgivning gør, at mange iværksættere ikke overvejer den demokratiske virksomhedsform som mulighed, og det skaber urimelige barrierer for dem, der vælger den og ikke opnår samme niveau i rådgivningen, som andre iværksættere gør.

Manglende muligheder og kendskab blokerer for finansiering

I en rapport til Ekspertarbejdsgruppen om demokratiske virksomheder konkluderer forskere fra Copenhagen Business School, at offentlige finansieringsinitiativer ikke er udformet til at understøtte de virksomhedsformer, som demokratiske virksomheder oftest anvender. Rapporten konkluderer desuden, at demokratiske virksomheder og iværksættere oplever et lavt kendskab til demokratiske virksomhedsmodeller hos pengeinstitutter og hos Eksport- og Investeringsfonden (tidl. Vækstfonden), og at de som følge heraf har svært ved at opnå finansiering. Ligeledes oplever nogle demokratiske virksomheder, at disse institutioner har et stort fokus på værdiskabelse gennem exit-strategier, dvs. en strategisk plan for salg af virksomheden til en anden part, som oftest vil være uforeneligt med langsigtet demokratisk ejerskab.

Der er desuden særlige udfordringer med finansiering i landdistrikterne, hvor et lokalområde f.eks. kan have behov for at gå sammen om at redde den lokale dagligvarebutik, den lokale biograf eller andre vigtige lokale funktioner, som ikke i sig selv udgør en særlig god investeringscase under de nuværende præmisser.

Løsningerne, der sætter blus på demokratisk iværksætteri

1. Nationalt mål for demokratisk iværksætteri

Der sættes et nationalt mål for iværksætteri i Danmark og herunder et mål om at øge antallet af demokratiske iværksættere og andelen af iværksættere, der starter demokratiske virksomheder.

Demokratiske virksomheder står for omkring 10 procent af omsætningen i de ikke-finansielle virksomheder i Danmark, men udgør alene 0,6 pct. af nystartede virksomheder i Danmark. Vi foreslår i første omgang et mål om, at 3-5 pct. af nystartede virksomheder etableres på et demokratisk grundlag.

EAG foreslår desuden, at man undersøger mulighederne for, at Danmarks Statistik fører register med demokratiske virksomheder, herunder iværksættere. I regeringsgrundlaget fremgår det, at man vil se på definitionen af iværksættervirksomheder for at kunne føre bedre statistik på dem. I den forbindelse bør man sikre en definition af demokratisk iværksættervirksomhed, så der kan føres register og følges op på mål for disse.

2. Task-force for demokratisk erhvervsfremme

Der afsættes 10 mio. kr. over tre år til en task force for demokratisk erhvervsfremme.

Task-forcen skal styrke Erhvervsfremmesystemets kompetencer om demokratiske virksomheder ved at understøtte eksisterende indsatser og opkvalificering af medarbejdere blandt relevante offentligt finansierede erhvervsfremmeaktører, samt initiativer, der gør det muligt for private rådgivere at opbygge kompetencer på området for demokratiske virksomheder.

3. Pulje til demokratisk iværksætteri-initiativer

Der afsættes 20 mio. kr. over tre år til en pulje målrettet initiativer på demokratisk iværksætteri.

Puljen skal kunne søges af offentligt finansierede erhvervsfremmeaktører samt private aktører med kompetence til demokratisk iværksætteri.

4. Bedre muligheder for finansiering af demokratiske iværksættere

Der sættes mål for, opkvalificeres personale og prioriteres midler til at Danmarks Eksport- og Investeringsfond fremmer demokratisk iværksætteri og generationsskifte til medarbejderne.

EAG konkluderede i sin rapport, at der skulle ske et vidensløft om demokratiske virksomheder i den tidligere Vækstfond, samt at der prioriteres de nødvendige ressourcer hos Vækstfonden til at arbejde med demokratiske virksomheder.

5. Bedre muligheder for crowdfunding

Der åbnes op for equity crowdfunding i anpartsselskaber, hvor der i dag er et forbud imod offentligt udbud af anparter. Desuden skal der kigges på mulighederne for crowdfunding i A.M.B.A. og F.M.B.A.

Det vil styrke iværksætteri i landdistrikterne, og gøre det nemmere og mere lukrativt for borgere at gå sammen om udvikling og videreførelse af ellers lukningstruet erhverv.

6. Model for at gøre medarbejdere til medejere

Med inspiration fra UK, hvor de har skabt snart 2000 nye medarbejderejede virksomheder og over 300.000 nye ejere på få år – og i tråd med ekspertarbejdsgruppens anbefalinger – anbefaler vi at indføre en model for ejerskifte til medarbejdereje.

Det skal være nemmere at gøre medarbejdere til medejere. En model for ejerskifte til medarbejdereje skal sikre tryghed, rådgivning og muligheder for de iværksættere, der ønsker at engagere medarbejdere i ejerskabet på kort og mellemlangt sigte. I dag er skattesuccession ved salg/ejerskifte kun en mulighed, hvis man sælger til familie eller en nær medarbejder. Det giver ulige vilkår og svækker muligheder for at inddrage medarbejdere i ejerskabet. Fremadrettet skal der være skattesuccession, hvis over halvdelen af virksomheden sælges til et medarbejderselskab (som foreslået af Ekspertarbejdsgruppen for Demokratiske Virksomheder).